

ONA TILI FANINI O'QITISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Bozorova Halima Choriyevna

*Qashqadaryo viloyati G'uzor tumani 14-umumiy o'rta ta'lim maktabi ona
tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Ona tili fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish muammosi bugungi kundagi dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biri sanaladi. Jamiyat taraqqiyoti, yosh avlod tafakkurining o'zgarishi, zamon talablariga mos ta'lim muhitining shakllanishi ona tili darslarini zamonaviy pedagogik yondashuv asosida tashkil etishni taqozo etadi. Ushbu jarayonda an'anaviy usullardan tamomila farqli, o'quvchilar fikrlashi, mustaqil dunyoqarashi, muloqot madaniyati va ijodkorligi rivojiga xizmat qiluvchi natijaviy ta'lim texnologiyalari muhim o'rin egallaydi.*

Kalit so'zlar: *ona tili, pedagogik texnologiyalar, interfaol usullar, kommunikativ yondashuv, axborot-kommunikatsion texnologiyalar, zamonaviy ta'lim, mustaqil fikrlash, innovatsion metodlar, kompetensiya, o'qitish samaradorligi.*

Bugungi ta'lim tizimining asosiy maqsadi – shaxsning har tomonlama yetuk, zamonaviy kompetensiyalarga egaligini ta'minlash, o'quvchilarda hayotga moslashish, muloqot qilishi va ijtimoiy faol bo'lish kabi muhim ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat. Ona tili fanining o'rganilishi ham aynan shu maqsadga xizmat qiladi. Ta'lim jarayonida quyidagi asosiy zamonaviy pedagogik texnologiyalar keng joriy etilmoqda: interfaol ta'lim, kommunikativ yondashuv, axborot-kommunikatsion texnologiyalar, loyihaviy metod, muammoli o'qitish, klaster, aqliy hujum, esse yozish kabi texnologiyalar. Pedagogik jarayonni tashkil etishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning bilim olishga, fikrini ochiq ifoda etishga, bolalarning tashabbuskorligi va ijodkorligini yuqori

darajada oshiradi. Bunday darslarda o'quvchi yangi bilimlarni mustaqil ravishda o'zlashtiradi, o'z fikr-mulohazasini asoslay oladi, boshqalar bilan muloqotga kirishadi. Bu esa, ona tili fanining chinakam hayotga yaqinlashishiga, olingan bilim va ko'nikmalarning real hayotda qo'llanilishiga olib keladi. Zamonaviy texnologiyalar asosida olib boriladigan ta'lim nafaqat bilim, balki ijtimoiy-madaniy kompetensiyalar, muloqot va axborot bilan ishlash ko'nikmalarini ham rivojlantiradi [1].

O'qituvchi faoliyati ham o'zgaradi. Endi u bilim beruvchi, diktator emas, balki o'quvchi bilan hamkorlik qiluvchi, ularning mustaqil izlanishi va bilim olishini yo'naltiruvchi yetakchi o'qituvchiga aylanadi. O'quvchi esa passiv tinglovchi emas, balki darsning faol ishtirokchisi, o'zini erkin namoyon qiladigan ijodkor sifatida shakllanadi. Ona tili darslarida, ayniqsa, til va nutqni o'rgatishda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga e'tibor qaratiladi. Bu jarayonda zamonaviy texnologiyalar o'quvchilarning tilni bilgan holda og'zaki va yozma muloqotga kirisha oladigan, o'zining ichki dunyosini to'liq ifoda eta oladigan shaxs bo'lib yetishishiga sharoit yaratadi. Shu o'rinda zamonaviy texnologiyalardan foydalangan holda darslarni samarali tashkil etish uchun dars mazmuni chuqur o'ylangan, didaktik materiallar, zamonaviy axborot loyiha-bazasi, interfaol vositalardan unumli foydalanish zarur. Darsning har bir bosqichida o'quvchilarda qiziqish uyg'otadigan, faollikni rag'batlantiradigan shart-sharoitlar yaratilib, ularning bilim, ko'nikma va malakalari tizimli shakllantiriladi. Ta'lim samaradorligini oshirishda, ayniqsa, interfaol usullardan keng foydalaniladi. Dars davomida mashq, test, savol-javob, guruh va juftliklarda ishlash, aqliy hujum, klasterlar, esse va prezentatsiyalar tashkillashtiriladi. Ona tili darslarining yuqori natijadorlikka ega bo'lishi uchun o'quvchilarni mustaqil izlanishga, o'z fikr va mulohazasini asoslashga, yangi axborotlarni tahlil qilishga o'rgatish muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'ziga xos jihati shundaki, ular bilimni mustaqil izlanish orqali egallash, ilgari qilingan xatolarni tuzatish, bir-birini baholash va o'z ustida ishlash imkoniyatini beradi. Bu esa, o'quvchilarda hayotiy ko'nikmalarni shakllantirish,

tashabbuskor va ijodkor shaxs bo'lib yetishishda kuchli rag'bat beradi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning yana bir muhim afzalligi shundaki, ular dars mazmunini hayotiy voqelik, kundalik muammolar bilan bog'lash imkonini beradi. Bu jarayonda o'quvchilar o'zlarini hayotiy real vaziyatlarda tasavvur qilgani holda o'rganayotgan axborotni o'zlashtiradi, o'rgangan ko'nikmalarini kundalik hayotda qo'llashni o'rganadi. Bugungi globallashuv va axborot oqimi shiddat bilan rivojlanayotgan sharoitda o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, muloqot madaniyatiga, ijtimoiy kompetensiyalarga o'rgatish davlat ta'lim siyosatining asosiy tarkibiy qismlaridan biriga aylangan [2].

Yana bir muhim jihat shuki, zamonaviy texnologiyalar asosida tashkil etilgan ona tili darslarida innovatsion vositalardan – kompyuter, internet, multimedia, taqdimot dasturlari kabi axborot texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilar bilim darajasini yanada oshiradi. Bu esa, darsni qiziqarli, samarali va innovatsion qilishga yordam beradi. Axborot-kommunikatsion texnologiyalardan foydalanish nafaqat fan mazmunini oson va tez o'zlashtirish, balki zamonaviy kommunikativ savodxonligini shakllantirish uchun ham juda muhimdir. O'quvchi o'zi mustaqil izlanish, axborotlarni topish va qayta ishlash, aniq va to'g'ri xulosalar chiqarishni o'rganadi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning yana bir afzalligi sifatida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlik ruhini oshirishini, darsni demokratik muhitda, o'zaro hurmat asosida tashkil etishda yordam berishini ko'rsatish mumkin. O'quvchilar dars jarayonida o'zlarini erkin, faollik ko'rsata olish imkoniyatiga ega bo'ladi, bu esa, ular o'rtasida do'stona muhit, mehr-oqibat, bir-birini eshitish va anglash kabi ijtimoiy muhitni rivojlantiradi [3].

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida tashkil etilgan ona tili darslarining natijadorligi, avvalo, o'qituvchining yuqori pedagogik va kasbiy tayyorgarligi, uning zamonaviy innovatsion vositalarni puxta egallaganligi va ulardan samarali foydalanishni bilishiga ham bog'liq. O'qituvchi har bir darsga mas'uliyat bilan tayyorlanib, zamonaviy metodlar, texnologiyalar, ilg'or tajribalardan o'z o'quvchilari manfaatlari uchun unumli foydalanishi zarur. Bu esa,

avvalo, o'qituvchidan yangilikka intilishni, pedagogik innovatsiyalardan doimiy foydalanishni, yangi metod va yondashuvlarni o'z faoliyatida pishiq tadbiq eta olishni talab qiladi. Bundan tashqari, ona tili darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish orqali darsning mazmun-mohiyatini o'quvchilarning yoshiga, bilimi va qiziqishiga moslashtirish imkoni paydo bo'ladi. Darslar shunchaki xotirada saqlanadigan quruq bilim emas, balki o'quvchilarning hayotiy tajribasi, faoliyat ko'nikmasiga aylanishiga imkon beradi. Bu esa, zamonaviy hayotda muvaffaqiyatli bo'lish uchun zarur bo'lgan barcha malakalarni eng zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida egallash, innovatsion tafakkurga, ilg'or dunyoqarash va kuchli muloqot madaniyatiga ega shaxsni shakllantirishni kafolatlaydi [4].

Aytish joizki, bugungi o'zbek tilshunosligida va ona tili ta'limida zamonaviy pedagogik texnologiyalar oqimi so'nggi yillarda yanada kengaymoqda. Bu esa milliy o'quv dasturiga ham tub o'zgarishlar kiritilishini, ona tili fani mazmuni va uni o'qitish metodikasi ham zamonaviy talablarga javob bera boshlaganini ko'rsatadi. Har bir ona tili darsi kichik laboratoriyaga, eksperimental maydonga aylanmoqda – bu yerda har bir o'quvchi mustaqil fikrlovchi, o'z nuqtai nazari va xulosasi, ijodiy qarashlari bilan qatnashadi. Ona tili darslarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish – eng avvalo, har bir o'quvchining o'zini o'z hayotining faol ishtirokchisi va subyekti sifatida his etishi, uning ichki potensialini ochishi uchun muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Chunki vaqtning o'zi shunday kuchli omilki, zamonaviy shaxsni yangi texnologiyalar yordamida tarbiyalash, unga zamonaviy bilim, ko'nikma va kompetensiyalar berish asosiy vazifadir. Endi ta'limda o'qituvchining o'zidan ko'ra, o'quvchilarning mustaqilligi, tafakkur erkinligi, o'z fikrini himoya qila bilishi asosiy mezon darajasiga ko'tarilmoqda. Ona tili fanining zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida o'qitilishi ko'plab yangi imkoniyatlarni ochadi. Bu jarayonda har bir o'quvchi salohiyati maksimal darajada yuzaga chiqadi, o'zining qiziqish va kreativligini to'liq namoyon qilish imkoniga ega bo'ladi, ijtimoiy va nutqiy kompetensiyalarni chuqur o'zlashtiradi. Yangi pedagogik

yondashuvlarning asosiy o'zagini tashkil qiluvchi kommunikativ yondashuv, interfaol metodlardan foydalanish, axborot texnologiyalari yordamida ta'lim jarayoniga zamonaviylikni olib kirish ta'limimizning so'nggi yillardagi eng katta ijobiy jihatlaridandir. Ta'kidlab o'tish kerakki, ona tili darslarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish bo'yicha mamlakatimizda keng miqyosda izlanish va tajribalar olib borilmoqda. Bu yo'lda karra-ko'paygan innovatsion metodik ishlanmalar, ta'lim vositalarining yangilanishi, darslik va o'quv qo'llanmalarini zamonaviylashtirish bu boradagi islohotlarning yaqqol dalilidir. Ta'lim muassasalarida interfaol doskalar, elektron resurslar, zamonaviy darsliklar, onlayn o'quv platformalari yordamida darslarda natijadordik, yangi bilim va ko'nikmalar qisqa fursatda samarali egallanishiga zamin yaratilmoqda. Ona tili fanini zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o'qitish o'quvchilarda o'z tili va millatiga hurmat, milliy qadriyatlarni ardoqlash, o'z fikrini mustaqil va aniq ifoda etish, kreativ fikrlash, shuningdek, jamoaviy va individual faoliyat ko'nikmasini qaror toptiradi. Bugungi ta'limda, ayniqsa, hayotga tayyor, ijodkor, so'z mulking asl egasi, zamonaviy kommunikatsiya vositalaridan foydalanadigan barkamol insonlarni tarbiyalashga katta e'tibor qaratilmoqda [5].

Xulosa:

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, ona tili fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish, eng avvalo, o'quvchilarning mustaqil va ijodiy shaxs bo'lib yetishishiga kuchli turtki beradi. Zamonaviy yondashuvlar o'quvchilarni faollikka undaydi, mustaqil fikrlash, ijtimoiy va kommunikativ kompetensiyalarni samarali rivojlantiradi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni anglashga yordam beradi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida o'qitilayotgan har bir ona tili darsi zamonaviy hayotga, iqtisodiyot va jamiyatga tayyor, kompetent va tafakkuri erkin, o'z so'zining egasi bo'lgan barkamol insonni tarbiyalash missiyasini samarali amalga oshiradi. Shubhasiz, bu jarayonda o'qituvchining kasbiy malakasi, innovatsion yangiliklarni tezda o'zlashtirish va dars jarayoniga tadbiq etish qobiliyati hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ladi. Demak,

zamonaviy pedagogik texnologiyalarni ona tili faniga izchil joriy etish va ularni rivojlantirish, umuman, zamonaviy ta'limning eng asosiy va ustuvor vazifasiga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayeva, S. (2021). "Zamonaviy dars tahlili va uning o'qitish jarayonidagi ahamiyati". O'zbekiston Milliy Universiteti Ilmiy Axborotnomasi, 2(52), 65-70.
2. Abdullayev, M. (2019). "Pedagogik texnologiyalar asosida ona tili darslarini takomillashtirish". Ta'lim va Tarbiya, 3(24), 120-125.
3. Ergashova, S. (2018). "Ona tilini o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi". Zamonaviy Ta'lim, 4(42), 50-56.
4. Isayeva, D. (2022). "Ona tili ta'limida zamonaviy pedagogik metodlar". Pedagogika va Psixologiya, 1(60), 88-92.
5. Jalolova, M. (2020). "Ona tili fanini o'qitishda interfaol usullardan foydalanish". Ta'lim Innovatsiyalari, 5(11), 22-28.
6. Khasanova, N. (2017). "O'zbek tilini o'qitishda axborot texnologiyalarining roli". Oliy Ta'lim Muammolari, 2(23), 74-77.
7. Qosimova, G. (2018). "Lingvodidaktik yondashuv asosida ona tili ta'limi". Til va Adabiyot Ta'limi, 6(25), 39-46.
8. Rasulova, D. (2022). "Ona tili darslarida innovatsion ta'lim texnologiyalari". Yangi O'zbekiston Ta'limi, 7(3), 110-115.